

MAJOMÉV*

BRASNYÓ ISTVÁN

Most borongós tavaszi szél fújt — álmodja majd másvalaki sokára —, és az úton senkivel sem igen lehetett ilyenkor találkozni, mert itt az év jó, ha a nyár derekára elkezdődhet, és gyorsan ki is lobban, az utolsó fecskék szárnyán. Ez idő alatt zajlik le minden említésre méltó, miután a havak elolvadnak, és a vizek is csillapodnak, majd az erdő alatt megszólal a kakukk, zöld, zöld a hangja, s mire a kakukkszóra rákapna a szajkó és a sárgarigó, vége az aratásnak is, csak a tarló aranylik a nyomában, meg az aszott szemek hullanak át a rostán. Utána már elborul az álom, a hegyélen a hajnalt a köd kezdi fojtogatni, s ahol megritkulnak a fák, csönd feszül a törzsek között, akár a fakítatlan vászon, amelyet csak ezután szőnek majd, ha a hideg közelebb húzódik a tűzhöz és a szürke füstön már csupán a vetélő halad át, és a nap fénye alig megkülönböztethető a holdvilágtól. Az apró, fázós lovak ugyanezen az úton haladnak, a szél már bele-belekap bozontos sörényükbe, keskeny, vasalt patájuk csattog a köveken, és a hajcsárok hangja az elienkező irányba sodródik. Terhük ugyanolyan súlyos, mint idefelé, tulajdonképpen csak ezután szolgálják meg a hasznót, ha majd lefelé kanyarog alattuk az ösvény, és a magasból már látni lehet a tenger szürke vizét, enyhe viharban, a cédrusok alatt a temetőnél, ahol a partra kanyarodik az út az ólmos virradatban. De az, aki most vagy talán napokkal előbb elindult, nem is ábrándozhat erről, nyers vidék területén elötte, szokatlan a szemnek, mindenütt alacsony cserjék, kecskén és számaron kívül más aligha élne meg rajta. Hogy önszántából vágott-e az útnak, az éppolyan mellékes, mint mások

* Részlet a Forum Könyvkiadó 1983. évi pályázatának első díjával jutalmazott regényből.

számára az, hogy megérkezik-e valaha is oda, ahová indult, nemigen hagyott maga után semmi elvárnivalót, sem űrt.

Ment.

A falvak előtt olykor huzamosabban időzött valami magaslaton, s a tornyukat nézte — ezek a tornyok sokáig kísértének majd utóbb, mint a legfontosabbnak számító üzenet, s többen a keresésükre is indulnak, mindhiába —, ám a kőből nem tudott kiolvasni semmi jelentőset, nem értette a kő nyelvét, mint építményét, sem közelebről nézve a beléje vésett jeleket, úgyhogy szinte vakon ment el mellettük; öltözéke hamarosan elütött az erre lakóképtől, akik már a szavakat is más fekvésben ejtették, de az idő nem várt, sietnie kellett, a cserjék felől lombokban közeledett felé a nyár, ha kelt a nap, már úton volt, és este csak sötétedés után tért nyugovóra ott, ahol befogadták, s étellel kínálták, marasztalták, hiszen józan ésszel mérve hová is tarthatott, ám csak csóválta a fejét, nem is annyira nemet intett, hanem mintha a kételyt riasztotta volna el magától, akár a hiábavaló beszédet, helytelen élcelődést.

Kőfalú kecskekarámok közt, üregekbe húzódva a szél elől, amely estefelé a magaslatok felől mindig csípősre fordult, s a tüzet is őrizni kellett tőle, az idegen tüzeket, melyeknek füstje keserűbb, mint a szénégetők baksáié, könnyeket csainak a szembe, amin megint csak nevetni lehet, hát hogyne, amikor ott vezet az út, szinte álmában megtapogathatja az ember kinyújtott kezével a domborodó köveket, amelyeket hajnalra beharmatoz az eső. Elalvás előtt még vetnek a parázsra, farkasok nem jártak fönn mostanában, ilyesmitket mondanak az években, akárcsak más években, de mintha kíméletesebbé vált volna a természetük, ha hinni lehet nekik, de honnan lehetne hinni? Ez is csak szeszély, amibe bele kell nyugodni, védtelen itt minden, még a ragály is betört valahányszor, s azután szertehurcolták.

Az út viszont hogy fogyatkozik-e, nem tudni. Csak egy-egy vilámlás marad belőle, még a falvak neve is elmosódik az emlékezetből, a templomok neve, a házak neve, a karámok neve végig az út hosszán, semmit sem jegyez meg önmagából. Én a visszaút? . . . legjobb nem gondolni a visszaúttal, nem lesz akkorra már senki itt, szertemennek akkorra a nyájak, csak a gypjuk szála akad fenn a bozótok tövisén.

Menet közben mindig szükségesnek mutatkozott valami, terven

felül. Hiába vélekedett korábban úgy, hogy minden lényegessel el-
látta magát, utólag egész sor apróságot nélkülözhetetlennek talált,
szerencsére alig-alig tudott ezt-azt beszerezni belőle, ebben a félnk-
sége is akadályozta, és nem költhette mértéken felül a pénzt sem:
a régi kése és a régi öve helyett nem vett újat, viszont fonalat és
tűt mindenképpen kellett vásárolnia, mert a huzamosabban tartó és
fokozottabb husolástól feseni kezdett rajta minden ruhadarab, csak
a hátibőre nem, de azt is mértéktelenül verte az eső; vagy a verej-
téke marta szét varrásán az ingét, vagy a zsebe lyukadt ki, úgy-
hogy időnként le kellett ülnie varrogatnia, s a maradék fonalat, a
fogával harapta el, akár az asszonyok.

Érem sem volt a vékony ezüstláncon a nyakában, ami a bajoktól
védelmezte volna, csupán az anyja leheletfinomra kopott régi gyű-
rűje, amit korábban nemzedékek viselhettek, mire hozzá került, az
arany nyoma hímporként maradt a bőrkön, ő viszont végszükség
esetére tartogatta, s ha ez bekövetkezne, akkor bizonyára örökre
nyoma vész neki is meg a gyűrűnek is — hát ezért kellett volna az
érem. De megfelelőt nem talált, nem tudtak olyat sehol senki kita-
lálni, amelyikért ne sajnálta volna a pénzt, mert útja végtelen hosz-
szúnak tűnt, és nem tudhatta, mi várja még. Ha mindenestül rá
mert volna hagyatkozni egyetlen éremre, akkor biztosan megveszi,
de valami ellentmondást sejtett itt, vagy titkos lelkifurdalása volt,
mindenesetre felülkerekedett benne a fukarság, hogy ekképpen is
takarékoskodjék.

Tulajdonképpen félelme vagy szorongása állt útjában: azt az arcot
kereste ugyanis, amelyet egy ízben látott, nem is elég világosan, de
egy vereten képes lett volna felismerni, ha így közelre is kerül
hozzá, ha nem is fedi sisak a homlokát, ha nem is ül lovon, és
nem is látni köpenye szegélyét, s alatta a sarkantyúját, melynek ta-
réja ragyog, akár egy csillag, de arca a magasban sötét és darabos,
nincs a fémek bensejében oly hév és akkora tűz sem a kohókban,
hogy akár egy pillanatra is felderítse, megvilágítsa; örökre mogorva
marad, rozsdától harmatozott, s körötte minden tündöklő, hullám-
zó, feldúlt, akár a hóra forduló zivatar. És ezt burkolja be vagy
önti el egyszerre a hatalmas, szélmarta, sötét palást, mintha a hegy-
oidalból zúdulna alá lavinaként, elsöpörve az erdőket, és megren-
dítve a sziklákat, akár a Végítélet napja. Csupán a némaság meg-
lepő, ahogy mindez lejátszódik, mialatt az előtérben lova nyugodtan
áll, tördelve ropogtatja zablája rúdját, s a szájából fehér habfoltok

fröccsennek, olykor a szügyén az izmok meg-megremegnek a bőr alatt, szőre fekete és csatakos, de a látvány egészében mindenfajta feszültséget nélkülöz, a két jelenség mintha nem is egyszerre mutatkozna: a háttért a rendkívüli emeli a méltóságteljes jelenség fölé, de minden pillanatban várni lehet előtörő tüzet is, hogy oly mozgalom támadjon, amely elragadja a lovast, s a ló ágaskodva igyekezzon megszabadulni terhétől, hogy meghordozza a világ felett az elszabadult palástot, mindennek arculatáról letarolja a külszínt, s alatta gomolyogva bontakozik ki majd az, ami mindigől fogva volt, lehetőség nélkül a feltárássra vagy az átélésre, mert a csont nem tud átélni semmit és nem eshet át semmin, amit magában foglal.

A világ arcuélkülisége meg a keresett arc több módon is összefüggött, mert a világnak igenis volt arca, és az a másik nem létezett, csupán úgy, mint felidézhető; de odaadó ragaszkodás fűzte ehhez a felidézhetőhöz, amelyet sehogyan sem nevezett, semmiféle névvel sem illetett, nem fért bele fogalmi körébe, csupán külsőségeit tudta meghatározni, viseletét mondjuk, amelyet ő maga is hordhatott volna, ha oly módban él.

Hetek múltán útitársa akadt.

Kezdett idomulni új helyzetéhez: az esti fejtés valahányszor meghatotta, még idegen földön is, miután egyre távolabb került természetének attól a részétől, amely örökre otthon maradt, s nem volt hajlandó követni őt még kurta árnyékként sem, távolodott tőle a mozdulata, ahogy nyitotta-csukta odahaza az ajtót, sötétedéskor előkereste és meggyújtotta a mécsest, a fejszét az ajtó szemöldökfája fölé akasztotta, a füsttől megbarnult kampókra, mindig ott állt, ha nem használták vagy épp nem volt szükség rá. Elfogyott az otthon íze, illata elszállt, ekként mondhatta volna.

Az útitárs apró, sötét bőrű, rejtelmes pillantású ember volt, eléggé elnyűtt, megfogyatkozott ruhában, és maga is éppolyan elnyűtt volt, mint az inge, ráncos arcú, töredezett fogú; egyszerre csak ott termett mellette, és azt javasolta, tartsanak együtt. Neve mintha nem is lett volna, nem illett rá jóformán semmiféle név sem, bár ugyanígy szentek nevét is viselhette volna, leginkább talán Szent Pálét vagy még inkább Ágostonét, ám ennek jelentőségét úgysem érte volna fel ésszel, kitartott a póri Vaszilikosz mellett. Időnként a zsebébe nyúlt, és valami port szippantott be orrfolyás meg torok-

fájás ellen. Egy idő után abbahagyta a szippantgatást, némán lépkedett mellette sokáig, majd megkérdezte:

— Nemesember volnál? Annak látszol... Talán még lovad is lehetne.

A látszat ellenére nem volt nemesember, mert akkor nem járt volna errefelé, Konstantinápolyba megy, és az úton szolgák kísérik. És nem áll meg a tenger partjáig, nem köti le figyelmét az aranyos tetők látványa, egyenesen a partra siet, hogy megmossa arcát a teremtés vizében, amely összeköti a világtájakat, és dörögve tör be a völgyekbe az ég magasságáig csapva a rezzenetlen lovas lába előtt, aki átléptet rajta; akár a sötét, mindent lecsupaszító palást, és nem nyughat soha sziklaágyában — ezt a látomást hordja csak magában, ezüstösen sugárzik a melléből, akár a fájdalom, hogy könnyebb legyen vagy nehezebb legyen elviselni, vagy önmagában csak viselni, hogy megcsillanjon majd a sisak csúcsán, ha az égbolt alatti fényszítálásban ráismer a lucskos világosság, amely megfűröszi, és szemében lecsillapodik a zöldes visszfény háborgása.

Vaszilikoszt nyugtalanította a némaság, a hallgatás; fekete aszalt fejét csóválta, ahogy a szél himbálná a csupasz ágon a dércsípte erdei vadkörtét vagy naspolyát, és nem is szippantott a porból, mintha egyre inkább befelé figyelne, önmagával szemben tölténé el gyanakvás. Baltát hordott magánál, rossz híre lehetett arrafelé, amerre ismerték, és honnan lehessen tudni, hol nem ismernek valakit? A baltát hol övébe dugta, hol kihúzta, mintha nem tudna vele mihez kezdeni, körözött a szemével, akár az ördögös, és visszautasította a kenyeret is, azzal, hogy nem éhes.

— Mitől tartasz, Vaszilikosz? — kérdezte tőle, hátha megkönynyebbülne a szótól.

— Először is istentől féljünk, utána meg a gonosztól, mert az épp ellentéte — mondta az ostobának tetsző, ellentéteket nem kedvelő kis ember.

Ám estefelé már egészen más hűrt kezdett pengetni:

— Lovakat kellene szereznünk. Volna pénzed egy pár lóra?

Ezen annyira meglepődött, hogy egy pillanatra már azt hitte, tudna venni egy pár lovat, aztán meg kellett mondania, be kellett vallania, hogy nincs annyi pénze, nem is volna soha. Kényelmetlen érzés volt ez, mintha Vaszilikosz megfosztotta volna valamitől, annak illúziójától talán, hogy megváltozhat ez a sorsa, és nem pusztán világgá ment, amikor falujuk felett az útra lépett.

Vaszilikosz zsémbelődött, amit ő nem értett, elsősorban azt nem, hogyha pénze volna, miért kellene lovakat vásárolnia rajta, ha ő maga nem akar lovat, nem akar letérni erről az útról, s a hátralevő időt már kibírja valahogy. Részint elbizonytalanodott, részint boszszankodott is, hogy miért nem volt erélyesebb és kergette el magától a baltás embert, amikor találkoztak, mert ezentúl csak nyugtalanítani fogja pusztá jelenlétével vagy zaklatni körmönfontságával.

Életében még sohasem aludt szabad ég alatt, de Vaszilikosz jelenléte annyira elkedvetlenítette, annyira a kudarc érzésével töltötte ki lelkét, hogy szinte elerőtlenedett, jártányi ereje sem maradt, és semmi kedve sem volt tovább menni az útjukba eső faluig vagy kecskekarámgig, legszívesebben lehevert volna az út szélén, s addig maradt volna ott mozdulatlanul, míg csak magára nem hagyja a kis ember. Annak azonban esze ágában sem volt elszakadni tőle. Megfelelő nyugvóhely után nézett, baltája fejével körben a ritkás bozótot csapdosta, hogy elriassa a közelben fészkelő kígyókat, majd nekilátott tüzelőt gyűjteni, még napvilágnál, miközben dolgát végezni egy bozót mögé guggolt, kilátszott a fehér feneke, s ezalatt szemérmelenül nyögött meg dúdolt, felváltva.

Először vált nem kedvére valóvá az utazás, de a szavak oly súlyosak lettek, hogy képtelen volt kimondani őket, sehogyan sem tudta megfogalmazni, hogy miért vélekedik ennyire elutasítóan a kis, öreg görögőről, aki szemmel láthatóan elégedett önmagával, és végeredményben semmit sem tett ellene, semmi rendelleneset nem tett, csupán az ő elhatározását és elképzelését állította más fénybe a szavaival. Örömmel csiholt tüzet, nagyra kerekített képpel fújta a parazsat, ezt sem neki kellett végeznie, és mégis ellenérzést váltott ki belőle valamennyi mozdulatával, úgyhogy nem is segített neki.

— Elszomorodtál — mondta végül Vaszilikosz —, mert fiatal vagy. Nagy szomorúság ez olykor . . . — és satyakját maga mellé téve otthonosan kotorászni kezdett az ő iszákjában, nagyon a kezére állt, még a fenekét is úgy igazgatta hozzá a földön, hogy kényelmesen üljön. A homloka fölött egészen a feje búbjáig kopasz volt, fejbőre villogóan fehér, apró májfoltokkal, de ha süvege a fején volt, egyáltalán nem tűnt fel kopaszsága, mert piszkosszürke haja körben a válláig ért. Az iszákából sorra kirakott mindent, mint akinek ebben külön gyönyörűsége telik, még a tű sem szúrta meg az ujját, majd utána ugyanígy visszarakodott, kivéve a cipó maradvékát, és enni kezdett anélkül, hogy várt volna a kínálásra, és őt

sem kínálta meg, hanem karmos ujjával kitepte a cipő belét, mint-ha valami madarat bontana.

A tűz fénye a sötétedéssel lassan térdükre, kéz- és lábfejükre csett, felfelé kúszott mellük, nyakuk irányába, Vaszilikosz rakott rá még, és vizet ment keresni a sötétben; a láng nyomán majd könnyebben visszatalálhat, ha alaposabban fellobog.

Ekkor látta utoljára Vaszilikoszt, a kis görögöt, akit meg kellett volna gyilkolnia, ha valaha már gyilkolt volna.

Kígyó füttye a levegőben, majd puha puffanás, mintha a ruháján keresztül megmarta volna. Nem álmodhatja, mert erre ébredt fel, ahogy a kígyóbőr sísteregve ég a parázson, látja is az állatot, ahogy kínjában vonaglik, gyűrűzik, hátára fordul, és világos hasát mutatja, amely felreped, s a bőr kunkorodva vedlik le róla. A feje alatt kő van, kövön aludt, semmi mása nincs.

Körötte magas lovak állnak, már hajnalban meghajtották őket, látszik, hogy csillámló szőrüket foltokban megcsapta a verejték. S a lovakon, még magasabban, lovasok; nem az ő lovasa, az ezüstsisakos és aranyforgós, palástos, hanem vadászszekés, szakállas, tagbaszakadt emberek, s állnak fölötte némán, szinte részvétteljesen, mert álmában lepték meg, és azt tehetnek vele, amit akarnak, meg is égethetik akár, miként a kígyót is megégették. Nem is hozzá beszélnek, hanem egymás között vitatják meg leendő sorsát.

Illetlen dolog volna fektében várni be, amíg ítéletet mondanak felette. Feláll, megtapogatja magát. Lapos pénzeszersénye megvan, öve, kése megvan. Iszákja hiányzik, de nem a lovasok vették el, hanem Vaszilikosz szökött el vele; miért is nem tette a feje alá?

Mekkora odaadással várta máskor, ugyanígy a hajnali tűz mellett, kissé meggömbült testtartással és csillogó szemmel, hogy a kormos üstben elkészüljön a kása; akárki inkább gyermeknek vélte, oly fokig őszintének, hogy akár abban a pillanatban is pontosan számot tudna adni élete minden cselekedetéről, és az általa jónak és rosszának ítélt egyértelműen kiegyenlítődné abban a közönyös ártatlanságban, ami csupán az övé volt; ahogy elindult, tudta, hogy az úton többszörösen ki fogják rabolni, a végsőig ki fogják fosztani, biztosnak kellett lennie ebben, talán fogságra vetik, talán meg is ölik; mégis csupán élete árán lehetett volna eltéríteni szándékától, hiába bántalmaznák, hiába ütnék — most ütötték is, korbáccsal a lovak hátáról és káromkodva, káruk megtérítését követelték rajta, amit nem tőle szenvedtek el, hiszen maga is kárvallott volt, azzal

fenyegették, hogy magukkal hurcolják — bár hurcolnák, azzal is telne az út.

Lovukról leszállva átkutatták, egyikük megtalálta keblében az erszényét, kibontotta, és hosszasan rázva, közben bele-belenézve minden pénzt a márkába öntötte, de elégedetlen volt vele, mert az erszényt félrehajítva a nyakláncára vetett szemet, amelyen anyja gyűrűjét viselte, egyetlen rántással letépte a nyakából — sohasem gondolta, hogy ilyen vékony a lánc, véletlenül is elszakadhatott volna —, s azt is a tenyerébe tette a pénzhez, miközben a másik a hátibőrt markolta fel a földről, amelyen aludt, a harmadik pedig késének pengéjét tette a talpa alá, s erőlködve kettétörte, majd elhajította a csonka nyelet a bozótba.

Ezzel kifosztása véget ért.

A lovasok fújtatva visszakapaszkodtak a nyeregbe, lovaikat még nekiugrasztották, korbácsaikkal még a fejére meg a hátára vertek, azután megfordultak, és haragvón elvágattak a kígyó teteme még ott füstölgött a tűzön.

Arcukat nem volt alkalma megjegyezni, csak a gyűlölettől eltorzult képük merült fel előtte váltakozva, és az is nyilvánvaló volt előtte, hogy hiába is keresné őket vagy az igazát bárhol a világon, ennyire nyomorúságosan, hogy még kése sincs, amellyel botot vághatna magának.

Vaszilikoszra már nem is haragudhatott igazán: aki pusztán iszákot lop, az nagyobb kárt nem tehet, s lehetett volna Vaszilikoszostul ott az iszákja, akkor is elveszik tőle, vagy talán kettesben még rosszabbul járnak, talán még meg is csonkítják őket: arra végleg nem lehetne engesztelés.

Ha nem verik meg annyira, most könnyedebben jár, de lábán végig nagyon is érezte még a rúgásokat, bár szerencséje, hogy nem lóval tipratták meg, mert akkor menthetetlenül elveszne, ugyan ki akadhatna rá, ki viselné gondját? Különben sem lehet már túlságosan messze céljától, ám halandó esetében ezt nagyon nehéz megmondani, hiszen könnyen meglehet, hogy az embert nyomorult sorsa, balsorsa fojtogatja már egy szerencsétlen jövendőben — úgy tekeredik a nyaka köré, akár a köldökzsinór, mielőtt következő gondolata megszületne? Vagy ha megszületett már, mielőtt átalakulna? mivé? sehogyan sem magyarázható, ha egyszer a sarkában jár, akár a szerencse, hogy megszabaduljon tőle vagy el is érje? — ez a kétirányúság az, ami vezeti, no, meg a korai árnyéka, amely elébe

hullik, ehhez igazodik kezdettől fogva, s mostantól már felszabadultabban, hiszen az élete árán jut előbbre, s ettől még nem fosztották meg.

Am értelmetlen volt valamennyi gondolata, mert mindig ide lyukadt ki; ha az este nem vesz rajta erőt a gyermeki durcásság, amivel tiltakozni próbált a sorsába való beavatkozás miatt, s nem az útszélen vesztegeti duzzogva az időt, hanem férfi módjára továbbmegy és rendes éjjeli szállást keres magának, ahol semmiféle meglepetés nem érhetne volna, bizakodással folytathatná útját, így meg legfeljebb szánni való csavargó, akinek minden tagja sajog, mert csibészkedésen kapták, és jól elverték, vagy pusztá szórakozásból hagyták helyben, mivel védekezni is képtelen, gondolhatja akárki. Az úttól távolabb, bal felől a magaslaton erős falú, tornyos épületet látott, fehér tornyai voltak, csak a legmagasabbik, a harangtorony volt kőből rakott. Vérző orrát és felrepedt szemöldökét törölgetve még mindig remegő kezével — most ötlött fel benne, hogy jajgatott is bizony, amikor ütötték, csak nem rimázkodott, mert ez hirtelen nem jutott eszébe, és nem is mert volna az eltorzult, ördögi arcok gyűrűjében, melyeknek szájából pókfonalként fröccsent ki a nyál, tehát hangosan kiáltoztak, de egyetlen szavukra sem emlékezett, mintha nem is hallotta volna —, arrafelé vette az irányt, azzal a szándékkal, hogy letelepszik a kapuban, és addig marad ott, amíg valaki, útra induló, fel nem fogadja vagy magával nem hívja, egyszóval meg nem könyörül rajta; arról ugyan nem volt közelebbi elképzelése, hogy miként is fog ez majd végbemenni: csupán hallotta a nehéz kapuszárnyak nyikorgását, az útra induló paták szapora kopogását a kövön, s hogy ő magától csatlakozik, vagy előbb talán szót vált valakivel, gyapjúsapkás, csizmás emberrel, akinek a sapkájáról a bojt a válláig lelóg, s a fülében vastag aranykarikát visel, s ettől szinte nevetséges, de barna arcába és deres szakállába pillantva elmegy az embernek a kedve a nevetéstől, mert kemény, akár a szálfá, s derekát tenyérnyi széles bőrv szorítja, s a termete ehhez illően valóságos óriás, s nincs ideje a hosszú beszédre, a felmálházott lovak meg öszvérek már elkanyarodnak az épület kiugró sarkán, ki vele, amigo, mert ihol vezetik már a lovam, mondja... Csak ne visszafelé, arrafelé vegyék az irányt, ahová ő is igyekszik.

Az út azonban teljes hosszában néptelennek látszik, az építmény felé alig észrevehető csapás ágazik, olykor ha járják, mindkét irány-

ba egyaránt ritkán kanyarodhatnak ki róla az útra, éles kövek borítják, nemigen törődnek vele.

A csapás, hogy ne legyen oly meredek, teljesen megkerüli a dombot, magasabb, mint amilyennek messziről, a nagyra nőtt cserjék ágai közül tűnik, s az építmény a tetején szinte elhagyatott, hátsó, széles kapuját, melynek egyik szárnya megroggyant a sarkán, bárdolt, gyantás deszkával javították ki, de különben tárva-nyitva áll, és régi lötrágya nyomait látni a fű közt, amely a kövek résén ütközik ki, túl a kapun; ki tudja, mennyi ideje nem jártak itt, sehol egy teremtett lélek, csak az épületek magas, befelé néző homlokzata, meg a tetőkön a rengeteg galamb tanúskodik arról, hogy talán valahol itt vagy a közelben élnek valakik, nem hanyagoltak el a végső-kig mindent, az udvar mélyén a körágyas sövényét is nemrégén nyeshették, egyáltalán, ki tarthat itt körágyást?

A kapun, bizonytalanra és jelenlegi állapotában, nem mert belépni, hanem megkerülte a hosszú, girbegurbán hol ferdére, hol sarkosra rakott, hámló vakolatú magas falat, amíg csak a harangtorony alá nem ért, amely karcsú árnyékot vetett a valaha rendben tartott pázsitra, de ennek is a talaja mintha mállani, csúszni kezdett volna minden irányba, szürke kövek, szikladarabok ütköztek ki belőle, megközelíthetlenné vált a kasza számára, csupán a torony alatt az ajtó állt hibátlanul a sarkán, nagy lakattal oda-fogatva sziklából hasított félfájához: mily váratlanul apadt el itt benne a reménység forrása, ez a névtelen érzés, amelyre minden elképzelésében támaszkodott! Ez a magányosság a meredek falak tövében... Ez a hatalmas szürkeség, amely szinte az égbőltről szítál az arcába, örök sápadásra ítélve őt, hogy már a kézfeje is belesápad.

Felment azon a néhány lépcsőfokon, és a diplomajtó közelébe telepedett; valaha sokan járhattak ide, a követ is kikoptatta a talpuk, a lépcsők pereme néhol olyan vékonynak tűnt, akár a késpenge, ezen töprengett meg a torony árnyékát figyelte egy ideig, ahogy arrább és arrább kúszik, simára törölve mindent a fűben, a széthányt köveket és az apró virágok tányérját, amíg csak tompulni nem kezdett mögötte a fény, talán valahol a messzeségben, ahová nem látott el, fokozatosan ködös derengés borította el az eget, ha itt éri az eső, ugyan hol talál menedékre?

A szél előbb csak lökésekben érkezett, meghatározhatatlan irányból, a magasból csikorgás hallatszott, bizonyára valami szílikakast forgatott eszeveszetten, a fal támpillérei egészen fakó színt öltöt-

tek, a haragoszöld fű is a szél alatt egészen vasszínú lett, ahogy rohamai fonákjukkal fordították felfelé a fűszálakat. Vad tombolás mindenütt; valahol, a falon belül, cserép csattant a kövezeten, majd utána váratlan szélcsend következett, meleg léghullám, zsongító, akár a lehelet a bőrön, s ettől izzadni kezdett. Énekszót hallott, távolról, egészen kápráztatóan, templomi kántálást, amely olykor-olykor alig szivárgott a levegőben, néha viszont egészen erőteljesre fordult, ezt nem a szél hozta s cibálta, de nem is a lelakatoit ajtón szűrődött ki, ahogyan először gondolta megrémülve; nem, az érzékei nem hagyhatják cserben, nem tudta úgy elképzelni a világot, hogy vele nem az történik, ami valójában történik, hanem valami más, s így egészen kívülálló lesz, valami olyannak a részese, ami csupán az ő szeme előtt vonul el, csak az ő fülébe harsog, ami egyedül neki szól, és senki másnak, amit nem lehet sehol sem szóvá tenni, mert bizonyára nincs is rá szó, vagy ép ésszel akkor is; fel-foghatatlan marad az egész, ha mozzanatról mozzanatra leírja érzékeléseit; nyelve szinte megdermedt rémületében, alig fért már a szájába, oly nagyra duzzadt és lüktetett, lüktetett az erősödő énekszóval, amit valóban hallott, mind közelebb férközött hozzá, a háta lüdbőrös lett tőle, s a riadalom felkúszott egészen a tarkójára.

És az építmény sarkos fala mögül nagy ívben, mintha hatalmas sebességgel érkezne, a levegő hirtelen áramlása sodorná, tarka menet kanyarodott ki, szalagok lobogtak, jégfehér, csipkés ruhákra fagyott rá a fény, gyertyák pislákoltak megdőlt lánggal, és messze, hátul, úsztak a lobogók!...

És püspök az élen, talpig lilában, dalmatikája fénylik, arannyal hímzett süvege hegyes és magas, aranyos veretű pástorbotja lépéseihez igazodik. Körötte hevenyészett, fehér vállgalléros apródsereg, cipelik missalóját, füstölőjét, csengettyűjét, majd papok és ministránsok sora, csupa arany és ezüst ragyogás, vakító sujtás mindegyiken a ruha, hogy elakad tőlük a szava is.

Püspököt korábban sohasem látott, nem is hitte, hogy van a valóságban, a felhők között képzelte el őket, Jézussal imádkozva. De most, hogy szemtől szembe találta magát egyikükkel, siralmasan és megtépázva, nem tudta, mihez kezdjen: pénze nincs, hogy adományt nyújtson át neki, gyűrűjét megcsókolva, ahogy illik, engesztelésért pedig milyen szavakkal könyörögjön?; ha a lépcsőről most felugrik, és fájós lábán menekülni próbál, utolériik, elébe cibálják, s mit mondhatna szigorú, feddő színe előtt: magasságos atyám, engem

kiraboltak? és kiket nevezne meg, kik tették? Hazugságként hatna minden szava, és pokolraátkoznák érte...

Fekete ruhás, fekete csizmás emberek szinte szárnyakon suhantak el mellette, nyitották a templom csikorgó lakatját, szélesre tárták ajtaját, rá ügyet sem vetve, mintha nem lenne ott vagy csupán nem látnák, rettetésnek érezte ezt a fölöslegességet, ide semmiképpen sem tartozhatott, de hová tartozzon akkor, hová tegye magát, talán ha elnyúlna a kövön... de azzal csak tetézné a feltűnést, még inkább szemet szúrna, a fekete ruhások pedig ott maradtak szobormereven az ajtóban, de rezzenetlen szemmel néztek maguk elé, és még csak zavarát sem látták, mint akiket semmi sem mozdíthat el onnan ezen a világon.

A menet éle lassan-lassan egészen közelre ért, bár még a fordulóban nem szakadt vége, csak most csupa feketébe öltözött ember lépett ki a falsarok mögül — vagy magából a falból? —, s ő fogvacogva vette le sapkáját és zuhant térdre mindannyiuk, a végtelenül sodródó látomás előtt, s így maradt, a legrosszabbra várva, hogy talán széjjel fogják tépni, miként a kísértetek tesznek az emberrel. Csak sokára mert felnézni, talán elsápadva az égre akarta utoljára emelni arcát, s egy félrefordított fejű, sovány képű, szinte jellegtelenül pelyhes, világos szakállú embert látott maga felett, aki határozottan és szinte követelőző kíváncsisággal őt nézte, komoly arccal nézte egy hosszú pillanatig, világos szeme még csak nem is rebbent, de riadalmát átlátta, s jobbjaiból a botot bal kezébe tette, lassan, megfontoltan, s ez alatt az egész menet állt, érezte, beláthatatlan következményei lesznek ennek, hogy ekkora tömeget feltart, ám a püspök kezét most feléje emelte, s keresztet írt a levegőbe, mintha ördögöt űzne, hogy ekként semmisítse meg őt. Azután szó nélkül ment tovább, az ajtó felé, mindenki hangtalanul követte, csupán ő nem mert a lábára állni, csak nézte a bevonulást kerekre tágtult szemmel, de a korábbinál nem kisebb riadalommal.

Egy hullát vittek el előtte arca magasságában, akinek ősz haját és szakállát az iménti szél alaposan megkaszálta; ezt követték a lobogók, majd valami mormolás húzódott, vonszolódott, komoran, akár valami mérhetetlen terjedelmű fátyol, s a süvegébe pénz hullott, egy, majd még egy érme, s utána aki csak elhaladt előtte, mind vetett valamennyit a süvegébe, végül már csengett, pengett, és ő nem tudta, mit kell a koldusnak mondania, ha adományt kap,

csak a megeredő esőt érezte csupasz nyakán, fedetlen fején, ahogy egybefolyik a verejtékével.

Ám mindennek csupán az előidőkben volt értéke, az ártatlanság kibontakozásának, vagy ellenkezőleg, az ártatlanságról való megfélekedzésnek a hajnalán: átmeneti idők voltak, amelyek örökké tartanak; ha az egészet mind jelenként vesszük, a többit nyugodtan tekinthetjük múltnak.

A vártnál hosszabb éjszakát töltött, kedve ellenére ismét magányosan, egy pattogó, széljárta faházban, és szinte magánkívül az örömtől: pénze többé nem fért az erszényébe, mindenhová, ruhája ujjába például, sőt, még a talpa alá is dugdosott belőle — kényelmetlen volt ugyan, de biztonságos, s ha végignézett magán, tudta, hogy kifosztani már nem fogják, magabiztossága a nyomorúságosok fölülé kerekedik mindenképpen. Azelőtt az éhség okozta neki a legfőbb gondot, és most is éhes volt, de ez többé nem volt fontos, nem játszott szerepet az életében, más életet élt már, hátat fordított önmagának, ezenkívül az úton először vett észre sónyomokat: a vályúba szórták a sót a kecskék elé, nem takarékoskodtak vele, elég sok ott maradt, miután elhagyták a karámot, feltétlenül az eső után, mert a szennyes színű só még nem olvadt el, egészen kristályos volt.

És messze, sziklaágyában, fekszik a tenger, lélegzik és reng a teste, akik messzire mennek és messziről érkeznek, tudják ezt, meg azt is, hogy oly távolságok vannak, hogy mire a madár odaérne, kihullik a szárnya . . . Ő is csupán azt az arcot jegyezte meg, amely csak felidézhető volt előtte, annak az iszonyatos lovasnak az arcát, akinek képmását a nyakában szerette volna oltalmazóként viselni, a többit mind elfeledte.

Meg sem várta a virradatot; amikor az ég szürkülni kezdett, akár az olvadó só, továbbment.

Skarlátszín zászló lángol, aranyliliomos, akárcsak az aszott, kuszált hajú és szakállú, halott ember takarója a kolostor előtt. Nem mindig volt így.

Nem mindig volt így, Frida is odahallgat a félhomályból, lába keresztbe vetve a szoknyája alatt, varrása fölé hajol, de szeme, esze nem ott jár, csak tűjének hegye villog kitartóan, mintha nem fogatkozna a fonal, harmadik férje vagyok Fridának, gyermekünk nincs, neki sincs gyermeke, fiatal még, ha özvegyen maradna, gon-

dolok rá néha, még mindig jól férjhez mehetne, még mielőtt szikár-
ra öregedne, hasa elveszítené rugalmasságát, kiugró szeméremdomb-
ját, amelyet mindig az asztal peremének támaszt, ha valamivel
foglalatoskodik, magasan benőné a szőr, fekete száíú és acélként
hersegő, és szeméremajka meghúszosodna... Különben csontos és
magas, szinte sovány, miután első ízben férjhez adták, még jókorát
nőtt, azt a férjét sohasem említette, nem tudom, a házban milyen
holmik lehetnek az ő ízlése szerint, de ha magától nem akar beszél-
ni, fölőszleges kérdezősködnöm, lehet, hogy nem is laktak ebben a
házban, mert semmi olyan dolgot nem látni, ami arra az időrc utal-
na, a szőnyeg talán?, szinte utat vajtam már bele csizmám sarkával,
mert olyan a járásom, pattogó, heves, és a ruháit sem viseli, amiket
akkor viselhetett, nem mennének már rá, még a szeme színe is meg-
változott.

Vendégeket ritkán látunk, nem élünk még túlságosan hosszú ideje
együtt, és valami módon megmaradt bennünk a gyöngédség egymás
iránt, örülünk, hogy hosszúk a napjaink, nemigen gondoikoztam
még azon, hogy miért is jött hozzám férjhez, talán a maga kedve
szerint választott, nem hinném, hogy valami is akadályozta volna
ebben, vagy valaki, mert akkor nem hozzám jön, én túl szegény
voltam, hozzá képest nagyon is szegény, már fiatalon másfelé jár-
tam a világot, nem ültem meg otthon, és menet közben mindenem
elszóródott, azt mondják, elherdáltam, eltékoztam mindent. Hogy
idegenben könnyen bajba keveredtem...

Nem is számított az idegennek. Itt kellett újra megtanulnom a
nyelvet, amelyen gyermekként beszéltem, némely tárgyaknak, ame-
lyeket pedig anyám nevezett meg, már csak a képe élt az emlékeze-
temben, és nem tudtam, hogy csigának mondják, vagy pitykének
mondják, csak a lamettát, amivel ruhája eleje volt kivarrrva. Nagy
járvány volt akkor, gondolom, mert a hullákat kivonszolták a há-
zak elé az utcára, ott heverték, arra várva, hogy valaki eltemesse
őket, vagy már temették is, mindig mészport sodort a szél a tetők
felett. Egyedül vártam meg a telet, a nevét már nem tudnám meg-
mondani annak, aki gondoskodott rólam. Sokat fáztam, és este,
amikor ágyba tect, üres tömlőként csüngött, himbálózott a két
melle, ahogy fölém hajolt, sovány volt, éhezünk. Nem tudom, má-
sok hogyan élték ezt át vagy mi történt velük. Én egész idő alatt
mintha a barna, mennyezetes ágyban aludtam volna, dunnával be-

takarva, és esténként pajkosan a lecsüngő, sovány mellek közé dugtam a kezem melegedni.

Apám odajárt, viharos éjszakák voltak, apám korábban mintha nem is lett volna, vagy csak mindig távol tartózkodott hazulról, nem kedvelhette az otthonát, esetleg mások rendelkeztek vele, nem néztem utána. Késő hóviharban jött meg, hófúvás lepte a küszöböt, s amikor belökte az ajtót, elaludt a mécszláng a huzatban. Ijesztő volt, rettenetesen festett, én gorombának, eldurvultnak láttam, hetvenkedőnek, aki szinte ránk töri az ajtót. Súlyos beteg volt, én nem tudtam, mi baja, csak amikor a véres ingét láttam, s rajta azt az apró lyukat, meg a mellén is egy rövid, fekete vágást, amely olyan volt, akár egy kurta hernyó, értettem meg valami összefüggést. Hánykolódott ágyában, izzadt, napról napra aszalódott, és egyre őszebb lett, anyámat szólongatta, de úgy látszik, senki sem merte megmondani neki, hányadán állunk.

Sebe sehogyan sem gyógyult, a hernyó ugyan eltűnt, de helyén vagy inkább a nyomán, ahol megmászta, bűzös kráter támadt, egyre inkább fekélyesedett és duzzadt, duzzadt, növekedett és emelkedett, akár a vakondtúrás, napról napra, s miután kékülni kezdett majd feketedni, éppolyan is lett, mintha a lélegzete ütemére munkálna benne valami. Most már magához tért, ezt mindenki a gyógyulás jelének vette, a daganat majd lelappad utóbb, sebe majd csak kitisztul; anyám sorsát higgadtan tudomásul vette, csak a lamettás ruha említésére szomorodott el, nem is tudtam, hogy ilyen öreg apám van, szidott, átkozott valakit, de azután megnyugodott, mindenbe beletörődött, estefelé a ruháját kérte, hogy felöltözzön.

De nem tudott felöltözni, azt meg nem akarta, hogy segítsenek neki, nem hagyhatja el magát, mondta, felkönyökölt az ágyában, és lassan beszélni kezdett, talán elővette a láz, mert csak beszélt valakikhez, aki nem is volt ott, fokozatosan mind gyorsabb, szédítőbb iramban, valószínűleg akkor is így tett volna, ha teljesen egyedül van, szinte az önkívületig mondta a magát, végeérhetetlen, hatalmas vádbeszédét fogalmazta valaki ellen, a világ ellen, olykor visszahanyatlott, de ismét erőt merített, megzavarodott ítélőképességgel, akár egy gyermek, mellékes dolgokra terelte a szót, mindennek jelentősége volt a számára, óriási hajlam élt benne a diskurzusra, takarója szinte áttüzesedett rajta, szakadt róla a verejték, már szinte csatakos volt, mint egy kimerítő, hosszú vágta után, mint amikor megérkezett, amikor lovon és lovason egyaránt gyöngeség vesz erőt,

csupasz, fedetlen feje gőzölgött, akár a hideg hajnalban a csapzott ló tompora, s talán épp most volt szándékában kimondani a leghangosabb szót, vezényszót, csatakiáltást, halálkiáltást, amelyet mintha egy összeaszott és megviselt ragadozómadár hallatna rekedtes, öreg, öreg, időn kívüli hangján, s erre tulajdonképpen nincs is szüksége, neki magának van rá a legkevésbé szüksége, a némaság ugyanezt jelentené, vagy fedné ezt a jelentést, mert úgyszincs belőle feltámadás, ám mindig erőt gyűjtött, épp annyit, hogy folytatni tudja, mintha a hold az udvarába gyűjtené össze fényét, csekélyke, erőtlenségre sikeredett erupcióra, de végtére is valamit tennie kell, legalábbis arra törekszik, hogy tegyen valamit, példát állítson, nem különbet, mint az őrtüzek — mennyit láttam aztán belőlük! — felfelé szállongó, hajnali füstje, amikor már aligha van szükség rájuk, hiszen a világ áttekinthető, de ez hivalkodásból mégis felér az égig, mint magas lajtorja, kár, hogy senkinek sem áll módjában rá figyelni, semmiféle tudás nem eredhet belőlük, vagyis mi az a tudás, biztos felismerés ahhoz, hogy az ember elrontsa a dolgok menetét.

— Papot, papot! — kiáltotta valaki, rohantak az utcán, eszükbe sem jutott, hogy nincs pap, teljesen felkavart, összezavart mindenkiket, míg csak eszméletét nem vesztette; mostanában igyekszem megkeresni az összefüggést szavai között, amelyekre emlékezni tudok vagy felsejlenek bennem, nem sokra jutok, talán meg kellene éreznem az ő korát, negyvennél aligha lehetett több; hajnalra magához térhetett, feltámadhatott, mert segítség nélkül felöltözött, megnyergelte azt a lovat, amelyiken érkezett, s azután hosszú ideig úgy tűnt, mintha soha ott sem lett volna, csak az inge maradt azzal az ujjnyi, kétujjnyi hosszú szakadással, körülé a vérfoltot nem lehetett teljesen kimosni.

Senki eddig ezen a világon még el nem vezett; ha most végig-gondolom az egészét, úgy tűnik, idős emberként élhet valahol, mindentől megszabadultan, vagy legalábbis soha nem halt meg úgy, ahogyan a halált képzelni lehet; amije volt, az övé is maradt, nem adta tovább, nekem legalábbis semmi sem jutott belőle, mindene el-sikkadt valahol, s már-már képes vagyok azt hinni, hogy a szüleim végtelenül szegény emberek voltak, ha házunkban szemem előtt nem állna minden a régi helyén, s nem emlékeznék a tornác falára festett hatalmas képre. A háborgó tenger volt ott, messzi gályákkal, a mennyezetbe vesző szürke éggel, s a habok oly keményen paskolták

a levegőt, hogy már szinte várható volt: kizúdul a képből az a rengeteg felhalmozott víz.

Képeket nem tartunk a házban, néhány sötét tábla van csak, városuk itt-ott még előtetszik, mint a naplemente, s éppoly keveset is látni belőlük, talán valami szent emberek énekelnek rajtuk, miséznek, zeng a hazsanna, mielőtt aludni mennénk, és Frida az ujjárói lehúzza gyűrűit, hogy el ne keveredjenek az ágyban, és barna, csillogó haját kibontja a kedvemért.

Most azonban látogatónkra figyelünk.

Idős, ösztövé, fogatlan ember, bort iszogató módjával, a kancsót le nem engedné kezéből, azzal ad súlyt szavainak, látszik rajta, hogy nagy kedvelője lehet a jófajta italnak; szól a bűnök megbánásáról és a kegyhelyek évenkénti meglátogatásáról, evilági életünk semmirevalóságáról és céltalanságáról, széles mozdulatokat tesz felénk, kik más-más irányban ülünk tőle megszokott helyünkön, szétárja karját, mintha szárnyával szándékozna óvni bennünket, de kezéből a kancsót le nem tenné, még most sem, mindketten szórakozunk rajta a magunk módján, miközben kifejti előttünk leendő létünk, illetve magunk nemlétünk gyönyörűségeit, amely olyan lesz, mint ha álló nap házaseletet élnénk, vagy valami hasonló, nem a testet értve rajta, hanem a boldogságot, a boldogsághoz ugyanis nincs szükség már testre, de borra bizonyára szükség lehet, ez már az én véleményem, és sohasem szerettem, ha ostobának tartottak, befolyásolni igyekeztek, felkelek, megyek a dolgom után, ki engedte be ezt a kufárt, de ha Fridának kedve telik benne, hallgassa, vitatkozzon vele, ha van miről, s adjon neki előleget félretett pénzéből kényelmes nászágyunkra a másvilágon.

A nap ilyenkor már megszállja az épület sarkát, télen-nyáron egyaránt innen lehet a legmesszebbre látni, nagy területen nem történhet semmi sem anélkül, hogy aki innen nézi, ne figyeljen fel rá, Frida második férjét is innen lesték és itt várták be, úgyszólván a házának küszöbén gyilkolták le, abban az évben korán csapott le ránk a tél, ujjnyi vékony hó állt a földön, de a fákon még fenn voltak a levelek. Pirovani báró, amilyen vad és szeszélyes ember volt, hatalmas fejét teljesen elborította a szőrzete, haja, szakálla, bajusza egy szempillantás alatt örvénylő dühöngéssé változott, amikor meghallotta, és nyomban a gyilkosok fejét követelte, bárkik és bárhol is legyenek, de a felbujtókat is azonnal előteremteni, lekasabolni a hadnagyáért, ne legyen irgalom senkinek se, kiáltozott to-

porzékolva, és levelet próbált írni, de elvétette a tollbamondást, összezavarodtak a gondolatai, vagy nem is gondolt semmit, csak futkározott keresztbe-hosszába a palotán, lökdöste az elébe kerülő bútorokat.

A hadnagyot sebtében felvettük a hóról, arccal feküdt, nem volt már benne élet, alaposan ellátták a baját, különben is ki-ki hazafelé készülődött már, legalábbis azok, akiknek volt hová menniük, ajándékokat meg posztót vittek, sokukat a felesége várta. Most azonban nem ez volt a legfontosabb, a gyilkosokat kellett kézre keríteni, utánuk, utánuk, még látni a nyomukat a hóban, nem érhetek messzire, ha elszakadtak egymástól, legalább tudni lehet, hányan hányfelé mentek, bontották sietve a zászlót, csupa kapkodás, mindenki rövid kiruccanásra gondol csupán, inár otthon meg a karácsonyon jár az eszük, már majdnem a tavaszig futnak a gondolataik.

A hadnagy feje, amikor felemelték, egészen hátracsuklott, arca havas volt, de mintha még a hangját hallottam volna, fejtől közelebb léptem hozzá, és orra tövéből lesöpörtem a havat, ami nem olvadt meg, hideg arccal esett bele, ám hangot már nem adott, meg sem rezdült a vértelen ajka. Nézttem utána, ahogy vitték, feje lecsüngött, és lépésről lépésre lóbálózott, és valahonnan csöpögött belőle a vér, most is épp azon a helyen állok. Ekkorra megérkezett Pirovani báró, mostanra kitoporzékolta magát, most vékonyabbnak látszott az árnyéka, maga is karcsúbb volt, ahogy fázósan húzta össze magát, sápadt, mintha kifutott volna belőle a nagy szusz, nem is igen törődött azzal, hogy mi történik körülötte, mint aki jó alkalmat talált az elmélázásra, téblábolva bámulta a kapkodást, mintha épp kedvére való volna, ahogy az emberek csapatostul nyargalnak el az égalj felé, mintha sejtelve sem volna arról, ami történik, egy lézengő szájítató, és nem is valami bizalomgerjesztő, apró lakkcsizmája alatt olvadozik a hó, valóban apró, szinte nőies lába volt, a keze láthatatlan a kesztyűben.

A Pirovanik egy része csakugyan elment, rendezetlenül, hamarosan kiürült utánuk a látkép, majd még egy csapatuk indult volna, akiket már visszahívtak, ekkor fújták meg először a kürtöt, szomorúan harsogott, akár az éjjeli ügyelők kiáltása, üreges, fagyos volt a hangja, a báró ekkorra szedte össze magát annyira, hogy neki-kezdhetett levele diktálásának: „Megdöbbentő eseményről vagyunk kénytelenek jelentést tenni...”, a címzés majd fölé jön. Közben szállingózni kezdett a hó, majdnem egészen derűs égből, de aztán

fokozatosan beborult, mire a levélpapír megtelt, egészen sötét lett, mintha betintázták volna az eget, a fekete a mélykékkel és az ultramarinnal váltakozott, kavargott, ahogy összefolytak, s ezt csapta meg alulról a fehérség, s végül már nem volt közöttük határ, mintha erre csöpögött volna a forró viasz a lángról, hogy lezárja.

A holtat egyedül hagyták a teremben, nem volt mellette senki, egészen megfélemeztek róla, pedig valamit kezdeni kellett volna vele, mielőtt bőre megfoltosodna s felvenné az égbolt színét, ráadni halotti ingét, fejénél gyertyát gyújtani, de nem, most gyilkosai futnak, szűk nekik a világ, az üldözők bosszút fognak állni, nincs már vesztegetni való idő, s azok, elől, hiába verik gyilkos szablyáikkal a lovaikat, pihent lovak járnak a sarkukban, hiába kanyarodnak úttalan utakra, mindegyik út járhatatlan lesz nekik, farkasok fogják felnyalni a vérüket, nincs a számukra menekvés, erő összezárul, sziklabérc leomlik előttük, kardjuk kicsorbul, lovuk lába kimarjul, szemükkel káprázat játszik, inuk elgyávu, sarkantyújuk letörik.

A hirtelen hóvihár megzavarta a huszárokat, rossz nyomra tévedtek, vagy csak türelmetlenek voltak, és buzgóságukban elváltak egymástól, egyre kisebb csapatokra szakadtak, legyező alakban futottak szét, mindenki útjukba kerülőt megforgattak, kifaggattak, sietősen és nyersen, előbb csak csapdosva, de amikor ez ismételten nem vezetett eredményre, kaszabolva is, helyenként nem rettenve vissza a rablástól sem, sok mindent elragadtak, de leginkább pénzt meg észert, olykor felsőruhát vagy takarót, mert fáztak a dermesztő szélben, előfordult több erőszakolás, néhány haláleset, egy része közöttük, mert összeverekedtek a zsákmányon. Az elejük sötétedés után kezdett visszazállingózni, abban a hiszemben, hogy a gyilkosokat rég elfogták, felkoncolták, és nincs értelme tovább a vidéket zaklatniuk, egymással semmiféle kapcsolatuk nem volt, azt sem tudták, meddig terjed ki a hajsza, de ezek még elég jól viselték magukat azokhoz képest, akik jóval később érkeztek, tisztjeikkel együtt részegen, bár az utoljuk csak másnap dél körül futott be, félig megdermedve a kemény fagytól és rosszkedvűen, bár biztos, hogy nem a szabadban éjszakáztak, ezt azok is megmondhatták, akik kárvallottként már a bárónál tolongtak, aki a történeteket hallva senkit sem volt hajlandó magához engedni, amíg az ügyet ki nem vizsgálhatja, nem nagyon zavartatta magát, ládába és bőröndökbe csomagoltatott, s miután megebédelt, el is utazott, magával víve szakácsát, inasát és szárnysegédét, három kocsi futott utána négy-

négy lóval és leghátul a díszkísérettel. A kárt végül is nekem kellett összeírnom, házról házra járva és tudakozódva, hosszú lajstromot diktáltam, amit a többi okmányhoz csatoltak a báró ügyében, de végül semmit sem fizettek meg, úgy vették, hogy zendülés volt, és az egész sereget szélnek eresztették, kivéve a főbenjáró bűnösöket, a legelvetemültebb martalócokat, ezeket kerékbe törték és karóba húzták, pedig nem bizonyosodott rájuk, hogy ők a valódi vétkesek, mert a többiek, akiket visszatrombitáltak vagy akik maguktól visszamaradtak, ha alkalmuk nyílik rá, bizonyára ugyanúgy tesznek.

Nekem, aki mindezt elmesélhetem, semmi szerepem sem volt az egészben, önszántomból aligha kerülhettem abba a havas mezőbe, amely annyiak ellen szinte talpra szökkent a szemhatáron. Csupán a világ vendégeként vagyok itt vendégségben, bizakodva abban, hogy valakik majd ősükknek tekintenek egykor, akiket egy lovas üldöz, megengedett kantárszárral, vagy csupán a képe marad meg, ahogy párás hajnalon megtorpan, széles vizek partján, egészen tanácstalanul, mintha vak lenne maga is, meg a lova is.

És egyszer összeáll majd ez az egész kép, amarról megindul a tenger, erről megindulnak az erős hegyek, elnyelik egymást, és nem lesz többé legenda, egy szó sem lesz többé igaz, egy szó sem marad belőle. Csak a fa recsegése, vagy egész erdőé, csonté, ahogy törik.

A só jön, zsákszám, ott van a kések hegyén, vágott sebekre szórják, a vér átveri, rózsaszín savó kapaszkodik fel a kristályokon, ahogy omlani kezdenek, akár valami élőlények mozdulnak el, omlik össze építményük, átverik a durva szövésű vásznat, vagy csupán borogatásnak marad a fájdalomra, amelytől szabadulni akarunk, mint a lángoló ingtől.